

Juhász Gyula folyóirata, a Magyar Jövendő

„Ez a lap nem akar se több, se kevesebb lenni, mint egy szabad fórum, ahol a magyar vidék java írói megnyilatkozhatnak.” (JUHÁSZ Gyula: ELŐLJÁRÓBAN. Magyar Jövendő, 1922. 1. sz. 1.)

A *Magyar Jövendő*, amelyről az alábbiakban szó lesz, a magyar sajtótörténetben csak az elvetélt kezdemények közt említhető.¹ Öt száma (tulajdonképpen 3 füzete) jelent meg csupán, s az utolsó két szám (egy füzet) már nem is a régi szintet képviselte. Jelentősége mégis nagy; részben, mert a lap az irodalmi decentralizáció jegyében indult, s nem kisebb célt tűzött maga elé mint a vidéken élő írók fórumának megteremtését; részben pedig azért, mert főszerkesztője és szellemi karakterének kialakítója maga Juhász Gyula lett. S bár rövid életűnek bizonyult, első 3 számával a vidéki folyóiratkiadás olyan lehetőségeit és tendenciáit villantotta föl, amelynek realizálására jó ideig nem volt példa Magyarországon.

1. *A lapindítás előtörténete.* A *Magyar Jövendő* ötlete nem Szegeden vetődött föl; kezdeményezője Ligethy (később: Várkonyi Nagy) Béla (1896–1980) költő-újságíró² s egy szűk békéscsabai értelmiségi réteg volt.

Ligethy Béla, ez a különös sorsú, kalandos életű, akkor még csak 25–26 éves költő 1921-ben került Békéscsabára — szerkesztőnek a *Békéscsaba* című helyi újsághoz.³ Akkor már verselgetett, 1919-ben megjelent egy kötete (*Viharban*), s néhány versét még a *Nyugat* is közölte. 1921-ben második kötete anyaga is együtt volt már, kiadásukat fontolgatta. Amennyire a forrásokból megállapítható, mozgékony, barátságokat, kapcsolatokat könnyen létrehozó, ún. ügyes ember volt; ötletért, lelkesedésért nem kellett a szomszédba mennie. Békéscsabán, ebben az alföldi kisvárosban is — az újságíró-költő Kató József és a publicista-könyvkereskedő Gyöngyösi János segítségével — hamar föltaálta magát.⁴ Rövid idő alatt a helyi irodalmi és művészeti ambíciójú és érdeklődésű

¹ A lap eddigi legjobb s legrészletesebb jellemzése GREZSA Ferenc fél lapnyi jegyzete *Juhász Gyula Összes Művei* (továbbiakban: JGYÖM) kritikai kiadásának 1969-ben kiadott 6. kötetében: 687. Vö. még *Magyar Irodalmi Lexikon* (továbbiakban: MIL) 2. köt. Szerk. BENEDEK Marcell. Bp. 1978. 146., s Halasi Andor: *A „Magyar Jövendő”*. = Juhász Gyula. 1883–1937. Szerk. PÁKU Imre. Bp. 1962. 360.

² LIGETHYRŐL MIL 3: 495., VIHAR Béla: *Tisztelgés egy költő előtt*. Élet és Irodalom, 1976. aug. 28. Nekrológja: VARJAS Endre: *Odüsszeusz utolsó útja*. Élet és Irodalom, 1980. dec. 6.

³ A *Magyar Jövendővel* kapcsolatban a hetvenes évek közepén több levelet váltottam az akkor már VÁRKONYI NAGY Béla néven élő LIGETHYVEL. Békéscsabára kerüléséről 1974. nov. 7-i levelében számolt be.

⁴ Vö. hozzám írt 1974. nov. 7-i levelét. KATÓ József munkásságával nem foglalkozott még a kutatás, nevét a lexikonok sem említik. GYÖNGYÖSI János (1893–1951), LIGETHY békéscsabai körének legismertebb tagja, 1944 és 47 közt Magyarország külügyminisztere volt; a huszas évek elején könyvkereskedő és lapszerkesztő, egy ideig a Tevan könyvkiadónak műfordítójaként is dolgozott. Róla: *Magyar Életrajzi Lexikon* (továbbiakban: MÉL) 1. kötet. Főszerk. KENYERES Ágnes. (3. kiad.) Bp. 1981. 640–641.

értelmiség egyik prominens alakja lett. Sőt, úgy tetszik, e jellegzetes kis és heterogén „vidéki” csoportnak tulajdonképpen ő volt a lelke, motorja. E kört később, kérésre, ő maga jellemezte, innen tudjuk, hogy:

„Gyöngyössi Jánosnak a lapja [= *Békésmegyei Közlöny*] mellett volt egy kis könyvesboltja is. Ott jöttünk össze: Kató József a poéta, a csabai gyógyszerész Debreczeny Lajos második fia, Miklós, a nagy reményekkel induló lírikus [...], Farkas Lajos, a később Párizst is megjárt újságíró és szerkesztő, Engel Kató, az akkor szárnyait bontogató Iván huga, nagy versszerető és jó szavaló volt, Südy Ernő dr., a kitűnő zeneesztéta, néha bejött Szeghalomról Nil [= Dapsy Gizella], a megye legjobb költőnője. [...] Az ifjabb Tevan Andort is többször felkerestük, és ott voltam Engel Iván első nyilvános hazai koncertjén. Egyszerűen nyüzsögtünk. 1921-ben Debreczeny Miklós kiadta első verseskötetét [valójában valószínűleg a *Változatok hat szőlámra* c. antológiáról van szó. — L. A.], s ugyanakkor nekem is megjelent »Ecce homo« címen a második könyvem. Gesmey Soma és Társai adták ki. Csabán láttam, hány tehetség kallódik el vidéken, sokat beszélünk Havas Gyuláról, akinek verseire Pesten is felfigyeltek. [...] Tenni kellene valamit — mondogattuk.”⁵

A bátorítást — Ligethy emlékezése szerint — „a csabai Tevan és a gyomai Kner-nyomda könyvkiadói kezdeményezése” nyújtotta. Lám, gondolták, vidéken is lehet jó és színvonalas dolgokat kiadni, a minőség nincs Budapesthez kötve. Valószínű persze, hogy egyébként is elhatározásra jutottak volna — a helyi példa s tradíció azonban mindenképpen bátorítólag hatott rájuk.

Tervezgetéseik 1921 őszén kezdtek konkrét alakot ölteni, amikor Ligethy — egy korábbi terveikhez képest szerény, de éppen ezért kivitelezhetőnek bizonyult — tervvel állt elő: adjanak ki egy almanachot vidéken élő írók műveiből.⁶ Az ötlet megvalósítását nagymértékben megkönnyítette, hogy — mint Ligethy később megírta — a „Békésvármegye a kalkulációnál csak önköltséget számított fel” s e pénz előteremtésére Ligethynek jó ötlete támadt.

„Az volt az elgondolásom — írta —, hogy induláskor az írásaikkal szereplő fiataloknak is össze kell fogniuk, hogy a példányok gazdára találjanak. Egyébként annak idején minden effajta vidéki vállalkozás reménytelennek látszott. — Ezért az első lépés gyűjtőívek nyomtatása és szétküldése volt. Minden kezdő írónak volt annyi barátja, ismerőse, hogy 20–30 előfizetőt könnyen toborozhatott. Persze, kellő kitarással. — A gyűjtőíveken a feltételek között jeleztük, hogy az almanach árát a posta útján utánvétellel fogjuk inkasszalni. —

1921 szeptemberében mentek szét a gyűjtőívek, s október közepére mintegy 380 megrendelőnk volt. Ez már fedezte a nyomdaköltségeket. A legtöbb előfizetőt Sásdi Sándor, Debreczeny Miklós és a szeghalmi költőnő, Nil gyűjtötte. A kéziratokat csak akkor adtam nyomdába.”⁷

A financiális alapok megteremtésével párhuzamosan folyt a szerkesztés munkája is. A helyi szerzőgárda Ligethy buzgalma révén menetközben kibővült, sőt néhány nagyobb névvel is gyarapodott. Ligethynek sikerült megnyernie néhány „vidéken élő neves, befutott író”, Juhász Gyulát, Tabéry Gézá, Oláh Gábort, Dutka Ákost s másokat; így a csabainak indult almanach „vidékie” tágult.⁸

⁵ Ligethy levele hozzám, 1974. nov. 14.

⁶ Ligethy levele hozzám, 1974. nov. 14.

⁷ Ligethy levele hozzám, 1975. jan. 24.

⁸ Ligethy levele hozzám, 1975. jan. 24.

Terveinek Ligethy igyekezett megnyerni Móra Ferencet is, és — rajta keresztül — a szegedi Dugonics Társaságot. Mórához írott, a címzett által 1921. október 7-én iktatott levele — szinte egyedüli kéziratos dokumentumaként az előkészületeknek — a társaság iratanyagában fönmaradt.⁹

Kedves Kollegám!

Mellékelten küldöm Önnek nemrégien megjelent verseskönyvemet. Ha érdemesnek tartja, írjon róla néhány sort a „Szegedi Napló”-ba. Egyúttal kérem indítsa meg a „Békésmegye”-vel a csereviszonyt, ami csak arra jó, hogy jobban összeforrassza a vidék íróembereit.

Kérésem van: Rövidesen megindul a vidéki írók lapja a „Holnap”. Eddig Juhász Gyula, Oláh Gábor, Nil, Halasi Andor, Ósz Iván, Rozsnyay és az összes fiatalok csatlakoztak a vállalkozáshoz. A lapot országos méretűre tervezzük, az a célunk, hogy a Holnap minden nagyobb vidéki város irodalmi és kultúr-egyesületeinek hivatalos lapja legyen. Amikor most arra kérjük Önt, hogy támogasson bennünket b. munkásságával kérést intézünk Önhöz, mint a Dugonich [!] Társaság főtítkárához is s arra kérjük segítse elő, hogy a szegedi irodalmi társaságot is bekapcsolhassuk működési körünkbe. A Holnap utolsó lapjain hivatalos rovat lenne, amely az egyesületek hiv. közleményeit havonként közreadná. Tervünk nagyon szép s minden attól függ, hogy Önök, a vidék kiválóságai, hogyan támogatnak bennünket.

Legsürgősebb kérésünk: A Holnap gárdájának első megnyilatkozásaként november elején „A Holnap Almanachja az 1922. évré” címmel évkönyvet adunk ki, melyben minden értékes vidéki író helyet kap. Nagyon kérem Önt, kollégám, legyen olyan jó támogassa első megmozdulásunkat is s küldjön el valamit címemre készen levő kéziratái közül! Lehet vers, novella, jelenet, bármi, csak irodalom legyen. Ezt azonban rövidesen kérném. — Hasonló kérést intéztem Homokhoz, Sz. Szigethy Vilmoshoz; Juhász Gyula pedig épen ma délelőtt izent Bihar László ottani színészél, hogy szívvel, lélekkel mellettünk áll.

Ez az almanach kultúrdokumentum akar lenni! A vidék könyve! Ennek fontosságáról aligha kell nekem beszélnem.

Éppen ezért várom szíves támogató levelét és írásait. Ha írna a könyvemről, legyen oly [jó] juttassa el azt a számot! Juhász Gyula nagyon szépen írt a „Szeged”-be, amely mostanában hozni szokta a verseimet. Legjobb lenne, ha cserepéldányt kaphatnék a „Napló”-ból.

Megtisztelő sorait előre is hálás köszönettel várva maradok

kollégiais üdvözléssel

Ligethy Béla

a „Békésmegye” felelős szerkesztője.

Móra válaszát nem ismerjük, a gépezet azonban már beindult. Az előfizetési kötelezettségek birtokában Gesmey Soma megadta az engedélyt a szedésre, s az almanach — *A Holnap*-almanachról *Magyar Jövő*-almanachra változott címmel, 550—600 példányban — 1921 karácsonyára meg is jelent. Ligethy Béla emlékezése szerint: „majdnem minden példány gazdára talált, miután a Békésvármegye [helyesen: Békésmegye] lapkihordói házról-házra vitték a megmaradt példányokat, s mert az almanach elején ott volt a szokásos naptár-betét, gyorsan szétkapkodták.”¹⁰ A siker teljes volt.

2. *A folyóiratindítás.* A *Magyar Jövő* megteremtésének legfontosabb feltételei ezzel szinte meg is teremtődtek. Kipróbálódott egy kiadványelőállítási folyamat és mechanizmus, ismertté lettek a (vásárló)közönség megszervezésé-

⁹ Ligethy levele Móra Ferenchez, keltezetlen; Csongrád megyei Levéltár (Szeged), Fond. X. 58. A Dugonics Társaság iratai 1918—1922. Másolata: Móra Ferenc Múzeum Irodalomtörténeti adattára, Dugonics Társasági iratok másolatai.

¹⁰ Ligethy levele hozzám, 1975. jan. 24.

nek esélyei s többé-kevésbé kialakult egy „összvidéki” szerzőgárda is. S megnőtt a remény, hogy az évente egyszer megjelenő almanachból folyóiratot lehet csinálni: a terv kivitelezhető.

Hogy a folyóirat megszervezése pontosan mikor kezdődött el, nem tudjuk. 1922 január végétől április elejéig mindenesetre lelkes szervezkedés folyt — a *Holnapból Magyar Jövőre*, legvégül pedig *Magyar Jövendőre* keresztelt folyóirat szerkesztősége és főszerkesztői gárdája ekkor alakult ki. A szervezés munkáját Ligethy maga végezte, nagy lelkesedéssel és szuggesztíóval.¹¹

A folyóirattá-szerveződés, Ligethy e nagy, személyes sikere, egy sajátos művelődéstörténeti szituációban találja meg magyarázatát. Abban tudniillik, hogy a folyóiratindítás nem pusztán az ő személyes igénye és ambíciója volt; a vidéki nagy városok, így elsősorban Szeged és Debrecen irodalmi ambíciójú értelmisége — a politikai hullámvölgy ellenére — készen állott a lapalapításra, csak egy agilis szervező-egyéniesség hiányzott, aki megteremti közlési és csoporttársvezetői igényeik kielégítésének intézményi hátterét. Ez mind Szeged, mind Debrecen esetében konkrétan is kimutatható.

Szegeden éppen 1922 elején, két fontos, ez irányba mutató esemény is történt.¹² Januárban megalakult az írók és művészek klubja, majd — szinte egyidőben a *Magyar Jövendő* indulásával — megindult a *Mécs* című, zömmel a szegedi fiatal írókat tömörítő folyóirat. Érthető hát, hogy a Szegeden megjelenő, a maga lelkesedésével óhatatlanul is fanatizáló Ligethy sikereket ért el, s viszonylag rövid idő alatt — részben nyilván a már „meghódítottak” révén — megnyerte a szegedi irodalmár értelmiség javát (Juhász Gyula, Móra Ferenc, Réti Ödön, Terescsényi György, Tonelli Sándor, Balassa Ármin, Donászy Kálmán, Lugosi Döme, Nagyfalusi Jenő, Pór Tibor, Sz. Szigethy Vilmos).¹³ Február közepére Juhász Gyulát főszerkesztőül is sikerült megnyernie; február 22-én a *Szeged* és a *Szegedi Napló*, 26-án pedig a *Békésmegyei Közöny* is bejelentette: a *Magyar Jövő* (ekkor még ez a tervezett „irodalmi és közgazdasági revü” címe) főszerkesztője Juhász Gyula lett, „aki munkásságának jelentős részét a lap hasábjain fogja kifejteni”. E hírekből az is kiderül, a főszerkesztői gárda nagyjából már összejejt; „a lap főszerkesztőjéi között a magyar íróvilág és közigazgatási élet kimagasló alakjai foglalnak helyet”.¹⁴ A megjelenést ekkor a csabai lap március 20-ra ígérte.

Ez a szerveződési folyamat Debrecenben is nyomon követhető. Morvay Zoltánnak,¹⁵ a lap majdani segédszerkesztőjének „beszervezési” körülményeit

¹¹ Vö. JUHÁSZ Géza 1922 elején menyasszonyához írott leveleit (a vonatkozó részek ismeretéért az időközben elhunyt Juhász Izabellát illeti köszönet, aki számomra e családi levelekből kigépelte a *Magyar Jövendőre* vonatkozó, ill. azzal összefüggő részleteket); l. még: *Szeged* [napilap], 1924. márc. 11.

¹² Vö. a *Szegedi Napló* 1922 eleji számaival, valamint: PÉTER László: *József Attila Szegeden*. Szeged, 1955.

¹³ Vö. a *Magyar Jövendő* 1. számának címlapjával, a főszerkesztők és a szerkesztőbizottság tagjainak névsorával. RÉTI Ödönről: MIL 2: 594—595. és MÉL 3: 654., TERESCSENYI Györgyről: MÉL 2: 844. és MIL 3: 339., TONELLI Sándorról: MÉL 2: 881. és [PÉTER László] P. L.: *Tonelli Sándor centenáriuma*. Somogyi-könyvtári Műhely, 1982. 2. sz. 69—71., BALASSA Árminről: MÉL 1: 82., LUGOSI Döméről: MÉL 2: 98—99., NAGYFALUSI Jenőről: PÉTER László, Jelenkor, 1962. 6. sz. és [APRÓ Ferenc] A. F.: *Nagyfalusi Jenő életrajzához*. Somogyi-könyvtári Műhely, 1982. 2. sz. 68—69., PÓR Tiborról (a későbbi Sarló Sándorról): MIL 3: 37., Sz. Szigethy Vilmosról: PÉTER László: *Sz. Szigethy Vilmos centenáriuma*. Délmagyarország, 1977. márc. 8.

¹⁴ *Békésmegyei Közöny*, 1922. febr. 26. 1.

¹⁵ MORVAYRól: MÉL 2: 246

nem ismerjük, Juhász Géának, a későbbi irodalomtörténész-professzornak, ekkor költői ambíciójú fiatal középiskolai tanárnak azonban fönnmaradt menyasszonyához írott több levele.¹⁶ Ezekből, ill. ezeknek a folyóirattal kapcsolatos részleteiből a lapalapítás láza is, eseménytörténetének debreceni vonatkozásai is jól érezhetők. Először 1922. január 24-én írt a lapról; ekkor írta meg menyasszonyának, hogy a *Magyar Jövő* (ekkor még ő is így emlegette a lapot) fölvette főmunkatársai közé. „... most csak ennek örülök” — fejezte be levelét. Január 31-én új barátjával, a másik „debreceni” munkatárssal, Halasi Andorral¹⁷ folytatott beszélgetéséről számolt be:

„Jó másfél órát tárgyaltunk, a kritikakötetéről, melyről most én írok kritikát. [...] Kis, vékony idegember, sima, kicsit angol, de modern, szívós és intelligens [...] az a rögeszméje, hogy klikkektől függetlenül kell már egyszer kritikai életet teremteni. A kötet, amelyről írni fogok, nagyon rokonszenves munka [...] S ez a kis hajthatatlan ember bírósági jegyző volt négy és fél háborús esztendeig; kinlódott, vergődött, Sátoraljaújhelyen lett újságíró s most itt van, Tiszántúli Újságot s Színház és Mozit szerkeszt. Nincs egy pillanata [...] A maga értékét látja. »Új iskola a magyar kritikában, amit csinálok.« [...] A Magyar Jövőről beszélünk. »Nem merek hozzákezeni« gyónja vergődőn. »Hány fiatal lapnál segitettem már, hogy világra jöjjön! Belehecceltem magam, újból föléledtek reményeim. Egy szép napon, mikor már kezdtem lobogó lánggal égni, megbukkott a lap. Újból lezuhantam a semmibe.« Néhány suhintás a levegőbe, — »már félek tőle. Utána iszonyú újból beletörődni, hogy nem lehet ... Bedől a kráter vagyok.«¹⁸

Juhász Géza Ligethyvel március elején találkozott; eszmecseréjükről március 9-i levelében számolt be. Mint leveléből kiderül, találkozásuk színhelye a debreceni Hungária kávéház volt, azaz, Ligethy nem sajnálta a fáradságot és még Debrecenbe is elment — mindent a lapért. Ligethy egyébként — Juhász Géza szerint —

„magas, vékony, szőke fiatalember, lefésült hajjal [...], vastag szájjal, kicsit formátlan orral; kicsit ideges és homlokráncoló, sakkozott nagy eréllyel s végül úgy adott mattot, hogy maga sem vette észre. Hirdetéseket rángat elő, szerződést, táviratokat; öt perc alatt be akar avatni az egész ügyükbe. Csak Debrecenből egy rakás hirdetést szedtek össze — reméli, hogy három hónap alatt az egész évi kiadást kifizeti a nyomdának s a többi pénzből »mi veszünk nyomdát«.

Ezer bocsánatot kér, fáradt. Agybafőbe dicséri egy szonettetemet, mely a Tiszántúli Újságban jelent meg, idézi könyv nélkül”. Majd Juhász Gyuláról is szó esett köztük. Ligethy — Juhász Géza szerint — „Juhász Gyuláról beszél, kinek tömérdek verse van Szegeden, — de 10 éve havi 1000 K-ért minden kötetét a Táltosnak adta el s most ruhát is Ligethy csináltatott neki.”¹⁹

Ezekben a hónapokban pontosan nem tudjuk, mikor s hogyan, mások is a laphoz kapcsolódtak. A debreceniek közül Oláh Gábor, Morvay Zoltán, Kardos Albert, a Pécssett tanuló Kecskeméti-testvérek, György és Pál, akik Makón Juhász Gyula gimnáziumi tanítványai voltak;²⁰ az erdélyi Dózsa Endre, a veszprémi Váth János^{20a} s mások. A kialakuló munkatársi gárda elsősorban három városból: Békéscsabáról, Debrecenből és (zömmel) Szegedről verbuváló-

¹⁶ Vö. a 11. jegyzetben foglaltakat.

¹⁷ HALASIRÓL: MIL 1: 430. és MÉL 3: 284—285., JUHÁSZ Gyulához és a Magyar Jövendőhöz való viszonyáról l. az 1. jegyzetben hivatkozott emlékezőést.

¹⁸ Juhász Géza levele menyasszonyához.

¹⁹ Uo.

²⁰ KECSKEMÉTI Györgyről: MÉL 1: 884. Juhász Gyulához való viszonyáról: JGYÖM 6: 458., 680. és 686.

^{20a} DÓZSÁRÓL: Irodalmi Lexikon. Szerk. BENEDEK Marcell. Bp. 1927. 254. és *Magyar Irodalmi Lexikon*. Szerk. VÁNYI Ferenc. Bp. [1926] 216., Váthról: MÉL 2: 974—975.

dott össze, bár a csabaiak az indulásra Juhász Gyuláék miatt némileg háttérbe szorultak.

A munkatársak zöme (s éppen a legtekintélyesebbek) kétségkívül Szegedről kerültek ki; Juhász Gyula személyében a főszerkesztő is szegedi lett. Ez a Békéscsabán kezdeményezett folyóiratot — bár a felelős szerkesztő és kiadó Ligethy Béla maradt — óhatatlanul „átvitte” a Tisza partjára. Március végén, április elején már a nyomda is, a kiadóhivatal is Szegeden volt (utóbbi a Szent Mihály utca 9. III. emeletén).²¹

Az előkészületek április elején jutottak a végső szakaszba. Juhász Gyula akkorra megszerkesztette a lapot, s már magáénak tudta, „lapomként” emlegette. Joggal; a készülő számra ő, s az ő révén a szegediek nyomták rá a bélyegüket.

Április 5-én Dutka Ákoshoz küldte föl az agilis Ligethyt, hogy Dutka segítségével szerezzé meg a még hiányzó lapengedélyt. Ajánlólevele, melyet Ligethy valószínűleg kézben vitt el a címzetthez, magának Juhász Gyulának ambícióját is mutatja:

Magyar Jövő
Felelős szerkesztője
és kiadója
Szeged
Szent Mihály-utca 9. III. em.

Kedves Ákosom,

sokat gondolok rád és sokszor emlegetlek szegedi számúzetésemben. (Várad, ez volt mégis a mi hazánk igazán!) Nagyon kérek, hogy lapomat támogasd, szívvvel, szóval, ahogy teheted. És írj is a lapba, légy főmunkatárs (ne szégyeld, nem fogod megbánni), egyelőre és mindenestre: Ligethy barátommal érts szót és segíts neki az engedély megszerzésénél.

Minden jót kívánok neked
és szeretteidnek

a régi hűséggel:

Szeged, 1922. ápril. 5.

Juhász Gyula²²

Dutka vállalta a főmunkatársként való közreműködést, verset is adott (*Hol vagytok húsz évesek*), s — a miniszterelnökség sajtóosztályának munkatársa lévén — valószínűleg az engedély megszerzését is előmozdította. Április 12-én a Szegedi Napló mindenestre már „nagyszombatra”, azaz április 15-re ígérte a lap megjelenését, a nyomdai munkálatok tehát akkor már javában folytak, sőt előrehaladott állapotban lehettek. Mi több, április 16-án *Turanizmus* címmel kis hír jelent meg a *Szegedi Napló*ban Tonelli Sándor „kis füzetéről”, amely — a Napló szerint — „tulajdonképp különnyomat a Magyar Jövő első számából”.²³

A lap címe a véglegesre csak az utolsó pillanatban keresztelődött át; *Magyar Jövendő*ként — ez a kifejezés alighanem Juhász Gyuláé volt — először a *Szegedi Napló* április 23-i száma említette a lapot (*Magyar Jövendő címmel . . . Szegedi Napló, 1922. ápr. 23. 7.*). Az első szám — április 25-i keltezéssel — április 29-én

²¹ Vö. a megjelent lap impresszumával, valamint Juhász Gyula Dutka Ákoshoz írott, 1922. ápr. 5-i, alább közölt levelével.

²² Juhász Gyula Dutka Ákoshoz: a levél hasonmását közli BOROS Judit — SZAKOLCZAY Lajos: *Lovak, bugócsigák, angyalok.* = Budapest, 1982. 11. sz. 5.

²³ *Turanizmus.* Szegedi Napló, 1922. ápr. 16. 10.

jelent meg; megjelenéséről a *Szegedi Napló* is, a *Békésmegyei Közlöny* is 30-án adott hírt. ([s. c.]: *Magyar Jövendő. Juhász Gyula folyóiratának első száma.* SzN, 1922. ápr. 30. 6—7.; és BmK, 1922. ápr. 30. 2.)

3. *Az első szám.* A *Magyar Jövendő* 1. számának első — külső — borítóján, a tartalomjegyzék fölött s a cím alatt három név áll. Főszerkesztő: Juhász Gyula, segédszerkesztő: Morvay Zoltán, felelős szerkesztő Ligethy Béla. Ugyanitt, a lap alján két szerkesztőség címe is föl van tüntetve; a már említett szegedié (Szent Mihály u. 9.) és a debrecenié: Darabos-utca 32. Az első borító belső oldalán külön „szerkesztő-bizottság” is szerepel (Halasi Andor, Móra Ferenc, Oláh Gábor, Réti Ödön, Terescsényi György, Tonelli Sándor), valamint a „főmunkatársak” terjedelmes névsora: Balassa Ármin, Bács Imre, Bán Oszkár, Biró László, Bródy László, Donászy Kálmán, Dutka Ákos, Finta Sándor, Fóthy János, Gyöngyössy János, Gulyás József, Istvánffy Gyula, Jenovay Jenő, Juhász Géza, Kardos Albert, Kecskeméthy György, Komjáthy Aladár, Krecsmarik Endre, Lugosi Döme, Muraközy Gyula, Nagyalusi Jenő, Nil [= Dapsy Gizella], Pataky József, Pór Tibor, Rozsnyay Kálmán és Sz. Szigethy Vilmos. Ugyanitt a főmunkatársak névsora alatt, még négy „vidéki szerkesztőség” címe is olvasható; a budapesti (szerkesztő Debreczeny Miklós), a székesfehérvárié (Tóth Gyula), a szombathelyié (Ősz Iván) és a veszprémié (Váth János). Innen, a borító belső oldaláról derül ki, hogy a „központi szerkesztőség és kiadóhivatal” a szegedi volt; ide kérték a kéziratokat is. (A 95. lapon levő impresszum-adat kiadóhivatali vezetőként Gubicza Gyulát és Terescsényi Györgyöt nevezi meg.)

Ez a feltűnően sok név, e roppant szerkesztőség-hálózat, ill. ezeknek a lapon való föltüntetése jellemző a Magyar Jövendőre (személy szerint leginkább Ligethy Bélára). A lap s Ligethy ambíciója ugyanis a magyar vidék irodalmi megszervezése, az oly nagyon óhajtott „irodalmi decentralizáció” volt — e törekvésben nyilván többé-kevésbé Juhász Gyula is osztozott. Ebből az ambícióból fakadt, hogy szinte minden jelentős vidéki író (talán az egyetlen, a fiatal Gulyás Pál²⁴ kivételével) valamilyen minőségben fölkerült a címlapra, de ebből fakadt az is, hogy a „névsorban” sok az akkor is, ma is „névtelennek” tekinthető író. Ez utóbbiak nagy része ugyan a huszas évek elején ígéretnek tetszhetett, s egyikük-másikuk névtelenségben maradása talán nemcsak rajtuk, tehetségükön múltott. Az azonban így is tény: a fősorolt (s a lapban ténylegesen szereplő) munkatársak tehetségben is, ízlésben is, irányban is erősen heterogén munkatársi gárdát alkottak.

A mérce, amely az összeállítást vezette, Juhász Géza levelei szerint a „Nyugat-nívó” volt, s ezt a törekvést Juhász Gyula főszerkesztősége csak erősíthette. A Nyugat persze, nem lehetett közvetlen minta; a munkatársi gárda tehetség-szintje, a decentralizációs igény eleve módosítólag hatott az összeállításban s változtatott az összképen az anyagi okból vállalt „közgazdasági” profil is. A lap ugyanis, alcímében vállaltan, „irodalmi, társadalmi és közgazdasági folyóirat” volt, s rövidebb — alibi jellegű — közgazdasági közleményei mellett kénytelen-kelletlen jelentékeny mennyiségű hirdetést is közölt, ami színvonalának aligha használt.

²⁴ JUHÁSZ Izabella szíves közlése szerint fölmerült GULYÁS Pál bekapcsolásának, ill. szerepeltetésének terve is, de erre — valószínűleg a *Magyar Jövendő* hamarost bekövetkező bukása miatt — nem került már sor.

Az első szám a java munkatársak írásaiból állt össze. Látható, Juhász Gyula a névleges (tehát szereplést vállalt) munkatársaknak csak a „javát” szerkesztette be; az első szám így a *Magyar Jövendő* lehetőségeinek felső szintjét mutatja. A lap egészében egy jó közepes egykorú *Nyugat*-szám színvonalán mozgott, s jellegében is hasonlatos volt ahhoz. A készülő lapot március 9-én Juhász Géza még mint „nem modern és nem nem-modern” lapot jellemezte, s e megállapítása lényegében az elkészült számra is érvényes. A *Magyar Jövendő* meghatározó vonulatát — nemcsak színvonal tekintetében — kétségkívül egy Juhász Gyula, Móra Ferenc, Oláh Gábor, Réti Ödön, Kardos Albert, Dutka Ákos, Terescsényi György, Tonelli Sándor vonulat alkotta; szellemi képét nem a csabaiak ambíciója, hanem Juhász Gyula elképzelése alakította ki. A *nyugatos* jelleget erősítette Juhász *Előljáróban* c. rövid programcikke, Szabó Dezsőről és Halasi Andorról írott esszéje, s természetesen több verse is.²⁵ Érdekes mód, ezt a jelleget erősítette ekkor Móra írása is (*Ismeretlen istenek*), ez az írása ugyanis nem csevegő tárca-novella, hanem egyik legbátrabb akkori cikke volt. A lapba, természetesen, érezhetőek provinciális elemek, s a színvonal sem egyenletes. De a szerkesztési tolerancia nemcsak kényszerűségből fakadt, s nemcsak negatív hatott. Érdekes és jellemző, hogy az 1. szám anyagában van tanulmány az eisteini relativitás-elméletről (Bács Imre: *Az einsteini elmélet metafizikai jelentősége*), van kritika Kassák Lajos *Világnyám* c. kötetéről (Pór Tibor tollából), a szellemtörténetről (Nagyfalusi Jenő tollából), s mind Móra, mind Tonelli, mind Juhász tanulmánya egyértelmű ideológiai-politikai kritikát jelentett az akkori közviszonyokról. Móra a politikai célzatú Petőfi-hamisításról rántotta le a leplet, Tonelli a „turánizmus” ideológiáját vette bonckés alá, Juhász Szabó Dezső-esszéje pedig — központi jelentőségű író-ideológust tárgyalván — igen jelentős eszmetörténeti „fejlemények” megértéséhez járult hozzá.

Tudatos szerkesztői törekvés lehetett, hogy a *Magyar Jövendő* a hagyományos szépirodalmi „műfajok” (vers, novella, regény; ez utóbbit Biró László képviselte a lapban) mellett filozófiai, képzőművészeti, politikai és művészeti írásokat is közölt, még hozzá „megszerkesztve”, azaz arányosan adagolva a különböző tematikájú írásokat. Nagy érdem (vidéki folyóiratról lévén szó), hogy a lap nemcsak az irodalmi ambíció kész termékeinek „lerakodóhelye” lett, de — folyóirat-funkciójának megfelelően — reagált az aktualitásokra, s a napi publicisztika szintjére mégsem süllyedt le. „Sose hittem, hogy ennyire sikerüljön — írta az első számról Juhász Géza —. Persze, kérdés, hogy milyen lesz a folytatása. De a kezdet magában véve is csoda.” (1922. máj. 3.)

4. *A második-harmadik szám.* A *Magyar Jövendő* indulása — hatvan év távlatából is — sikeresnek tekinthető. A lap lendülete mégis azonnal megtört, megjelenése, ill. előállítási folyamata lelassult. Vannak ugyan adataink, amelyek a továbblépésre utalnak; a lap Debrecenben iparművészeti kiállítást szervezett,²⁶ vidéki előadó-estet tartott,²⁷ sőt könyvmellékletet adott ki.²⁸ Mindez

²⁵ JGYÖM 6: 464.

²⁶ (MORVAY Zoltán): A „*Magyar Jövendő*” debreceni kiállítása. = *Magyar Jövendő*, 1922. 2–3. sz. 144–145.

²⁷ A „*Magyar Jövendő*” Makón. = Makói Újság, 1922. máj. 18., Makói Friss Újság, 1922. máj. 18.

²⁸ A *Magyar Jövendő* hírei. = *Magyar Jövendő*, 1922. 2–3. sz. 143.

hatókörének kétségtelen tágulását mutatja. De ezek a kezdemények félbemaradtak, nem emelkedtek a lap rendszeres „közönségkapcsolatának” szintjére.

A lendület megtörésében alighanem szerepet játszott, hogy még a *Magyar Jövendő* első számának megjelenése napján megszűnt Ligethy Béla szerkesztői állása a *Békésmegyénél*. (*Szerkesztői válság a „Békésmegyénél” politikai irányváltás miatt*. BmK, 1922. ápr. 30. 2.) A *Békésmegye* ugyanis, amelynek addigi kiadója, Gesmey Soma Ligethy jó embere volt, új kiadó-tulajdonos kezébe került s közte és Ligethy között azonnal politikai ellentétek támadtak. Ligethy erre távozott az újság éléről s hosszú hírlapi vitába keveredett az új kiadó-tulajdonossal (*A Békésmegye és Ligethy szerkesztő ügye*. BmK, 1922. máj. 7. 2.). Aktivitását ez a helyzet nyilván visszavetette, s valószínűleg egyéb bajokkal is szembe kellett néznie. A következő szám ugyanis, tudjuk, nem jelent meg időben, a 2. szám helyett csak összevont 2–3. számot adtak ki — jókora késéssel, valamikor június közepén vagy végén. Az új füzetben a főmunkatársak közt két új nevet is találunk; a fiatal Sásdi Sándorét és dr. Vekerdy Géza vásárhelyi ügyvédét, s a „vidéki szerkesztőségek” sora is szaporodott eggyel, a békéscsabaival. Az új „szerkesztőség”, persze, szintén csak névleges volt és egyetlen embert jelentett: dr. Gyöngyösi Jánost, aki a főmunkatársak közül szerkesztővé lépett elő. De majdnem biztos, hogy e bővülés valójában ellentéteket takar. Valószínű, hogy a kezdeményezőként föllépő, de a megvalósult lapból jórészt kimaradt „csabaiak” elégedetlenkedtek részvételük arányával, s Gyöngyösi vidéki szerkesztővé tétele ezt az ellentétet volt hivatva enyhíteni. Talán ezért szerepelt verseivel a 2–3. számban az akkor Pesten élő, de csabainak számító Debreczeny Miklós²⁹ is (bár lehetséges, hogy ő csak ekkor került sorra). Annyi tény, ha volt is belső ellentét, a szerkesztés koncepciója még nem borult föl, az összevont szám lényegében még az első folytatása.

Néhányan persze az 1. szám munkatársai közül ebben nem szerepelnek; így pl. nincs írása a lapban sem Mórának, sem Tonellinek, sem Réti Ödönnek, s a korábban esszével szereplő Terescsényitől is most csak vers jelent meg. Több új munkatárs pedig éppen ebben az összevont számban jelentkezett. Sásdi Sándor novellát, Debreczeny Miklós verset, Ungvári Elemér és Kecskeméti György versfordítást, Kecskeméti Pál filozófiai esszét, Vág Sándor nekrológot, a segéd-szerkesztő Morvay Zoltán verset és beszámolót adott. Halasi Andor esszéje, *A kritika sorsa: irodalmunk sorsa* pedig kiemelt helyen, a lap elején jelent meg; azúttal tulajdonképpen ő volt a „vezető cikk”. Juhász, aki az 1. számba több írást is adott, most maga is csak egy Gárdonyi Gézáról írott esszével³⁰ szerepelt. E személyi-szerzői változások nem jelentéktelenek; összességében a 2–3. szám föltétlenül gyöngébb, mint az 1. volt. Változásról azonban nem lehet beszélni; ez a színvonalasítás még a természetes szerzői rotációból következett; mutatva azonban, hogy a *Magyar Jövendő*nek nem volt megfelelő számú igazán jó munkatársa. De még így is kétségtelen: Halasi és Kecskeméti esszéje nyereségnek bizonyult, a Jules Romains-, H. de Regnier- és Hugo von Hofmannsthal-versek fordításai³¹ pedig — függetlenül a színvonal egyenetlenségétől — új szint jelentettek a lapban. S Vág (akkor még: Vágh) Sándor Király György-

²⁹ DEBRECZENYTŐL: LENGYEL András: *A Békésmegyei Közlöny és József Attila*. ItK, 1978. 1. sz. 74–82.

³⁰ JGYÖM 6: 470–474.

³¹ Sorrendben: *Magyar Jövendő*, 1922. 2–3. sz. 109–113. és 122–125.

nekrológja³² is föltétlenül a *Nyugathoz*, ill. annak törekvéseihez közelítette a *Magyar Jövendő*t.

5. *A szakadás; Ligethy Bélák önállósulása.* Ami ezután történt, az sajnos egyelőre tisztázhatatlan. Annyi bizonyos csak, hogy a 2–3. szám megjelenése után a szegediek és Ligethy Béla közt szakításra került a sor A *Magyar Jövendő* következő, megintcsak összevont 4–5. száma már nem Szegeden jelent meg. Juhász neve pedig lekerült a címlapról. A Ligethy Béla körül csoportosulók (vagy talán csak maga Ligethy?) átvették a folyóirat irányítását, s a szerkesztőséget is az ország másik végébe, Szombathelyre tették át. Ez a váltás nem egyszerű belső változás volt, amely minden lap életében előfordul; az a folyóirat, amelyet Juhász Gyula szerkesztett s amely — a *Nyugattal* párhuzamos — törekvései révén az irodalmi decentralizációs valóban figyelemre méltó kísérlete volt, tulajdonképpen megszűnt. A Szombathelyen megjelenő lapnak szinte csak a címe azonos a „régivel”³³: a Babay József, Fehér Kálmán és Ligethy Béla szerkesztette „új” *Magyar Jövendő* azoknak a provinciális (esetenként dilettáns) íróknak lett a fóruma, akiket ugyan Ligethy már korábban „megnyert” a lapnak, de akik Juhász Gyula főszerkesztésének hónapjaiban nem jutottak, nem juthattak szóhoz. A 4–5. számban mindössze két olyan írás van, amely valódi színvonalat képviselt. Schöpflin Aladár szombathelyi Petőfi-előadásának kivonata (*Petőfi és az utókor*) s Juhász Gyula egy Baudelaire-fordítása (*Moesta et errabunda*), amelynek kézírata nyilván véletlenül még Ligethynél maradt. (Ezek azonban sem Schöpflint, sem Juhászt nem a legjobb szintjükön mutatják.) A vékony füzetben a „régiek” közül ugyan szerepel még Dutka Ákos (egy verssel) és Biró László (regényének 3. folytatásával) is. De a lap karakterének és színvonalának meghatározói már kétségtől az „újak” s a „régiek” közül a gyengébbek: Babay József, a lektűríró; Péczely József, Südy Ernő, Bródy László, Ósz Iván, Fóthy Ernő, Bán Oszkár, Zsiga Lajos, Heintz Fülöp, Finta Sándor, Váth János — s természetesen maga Ligethy Béla, aki (Babayval együtt) rányomta bélyegét az egész számra. S ezzel nemcsak a színvonal esett nagyot, az irány is megváltozott. Babayék révén egy provinciális-nacionalista felhang telepedett rá az egész számra. Jellemző, hogy Babay még *Irredenta költészetünkről* is írt egy jegyzetet, egyetértőleg idézve Zsiga Lajos irredenta „költeményét”.³⁴

Mi történhetett? Mi okozhatott ekkora változást? Lehet (de egyáltalán nem valószínű), hogy a pártütés mögött Ligethy Béla pusztá coriolánkodása rejlett; talán úgy érezte, hogy a szerkesztésben Juhászek maguk mögé szorítják. Ez kétségtől motiválhatta. Valószínűbb azonban, hogy máshol keresendő az igazság.

Egy irodalmi apacs kalózkodása a megszállt országrészekben (A „Bácsmegyei Napló” leleplezései Ligethy Béláról) címmel 1924. március 11-én cikk jelent meg a *Szegedben*. Ebben a következők állnak:

„Körülbelül egy évvel ezelőtt szép reményekre jogosító irodalmi vállalkozás született Szegeden. Néhány lelkes költő és író nívós folyóiratot indított Magyar Jövendő címen. A lap főszerkesztő állását egy ismert szegedi író vállalta és munkatársai a vidék legtehetségesebb írói sorából kerültek ki. A Magyar Jövendő felelős szerkesztője egy nagyon agilitailember: Ligethy Béla volt, aki előzőleg valamelyik kisebb alföldi város napilapját

³² VÁGH Sándor: *Király György*. = Magyar Jövendő, 1922. 2–3. sz. 138–140.

³³ A lap átalakítását ugyanígy ítéli meg az irodalmi lexikon szócikke is: MIL 2: 146.

³⁴ [BABAY József] -b-: *Irredenta költészetünk*. Magyar Jövendő, 1922. 4–5. sz. 185–186.

szerkesztette. Ligethy Béla intézte az irodalmi vállalkozás pénzügyeit is szintén erős agilitással. Hirdetéseket és hirdetési díjakat vett fel, előfizetőket és előfizetési díjakat gyűjtött, szóval minden erejével arra törekedett, hogy a vállalkozást rentábilissá tegye. A Magyar Jövendőből három szám [helyesen: 5 szám, ill. 3 füzet] meg is jelent, kettő Szegeden, a harmadik már Szombathelyen. Ekkor Ligethy Béla eltűnt a láthatárról, eltűnt anélkül, hogy többrendbeli vállalt kötelezettségeinek eleget tett volna. A Magyar Jövendő költő- és írógárdája nem igen látott honoráriumot munkájáért, a lap hirdetői pedig nemigen láthatták előre kifizetett hirdetéseiket.”

A cikk ezután elmondja, hogy Ligethy Béla utóbb Erdélybe „tette át székhelyét”, majd a Vajdaságba költözött, ahol ugyancsak „előfizetési díjakat gyűjtött” — emiatt robbant ki botránya is. A Szeged cikke ezután a *Bácsmegyei Napló* 1924. március 5-i számának *Irodalmi apacs szélhámos turnéja a Vajdaságban* c. írására hivatkozva részletesen beszámol Ligethy Béla erdélyi és vajdasági „viselt dolgairól”, s *nyíltan csalással vádolja*. A cikk azzal zárul, hogy „az erdélyi magyar írók bűnvádi följelentést tettek Ligethy-Nagy Béla ellen és visszakövetelik tőle írásaikat és ajánló leveleiket. [. . .] a szerdai cikk megjelenése után Ligethy-Nagy Béla eltűnt Jugoszlávia területéről, Csehszlovákiába szökött, hogy ott folytassa irodalmi kalózkodásait. A román hatóságok már közölték a cseh hatóságokkal Ligethy-Nagy Béla bűnlajstromát és kérték azonnali letartóztatását.”

A vádak hitelességét, sajnos nincs mód ellenőrizni. Amikor a hetvenes évek közepén — még a Szeged cikkének ismerete nélkül — magát Ligethy Bélát kérdeztem a Magyar Jövendő megszűnésének okairól, kérdéseimre — megelégedő módon — nem válaszolt, kapcsolatunk megszakadt. Az a tény, hogy a botrány után kivándorolt s évtizedekre elhagyta még Európát is, a vádakát látszik igazolni. Kísértésbe esnie ugyanis könnyű volt; 1922. április 30-ától nem volt állása, a megélhetés pedig az infláció miatt számára is igen nehéz lehetett.

6. *A Magyar Jövendő jelentősége.* Akárhogyan volt, akármilyen állott is a szakítás, majd a Magyar Jövendő megszűnése mögött, a lap bukásáért nagy kár. Nem azért természetesen, mert ennél jobb folyóirat nem jelent meg a húszas években; — a magyar folyóiratkiadás struktúrájában akkor több olyan folyóirat is volt, amelyik mindenképpen színvonalasabbnak és egészében jelentősebbnek tartandó mint a Magyar Jövendő. De a maga területén a lap valóban egyedül állt: a vidéki irodalmi folyóiratkiadás akkor nem szolgáltatta párját. Ha akár „összvidéki” folyóiratként, akár „csak” szegediként tartósan megjelenhetett volna, föltétlenül művelődéstörténeti missziót töltött volna be. Megjelenése folytonossága — megőrizve, esetleg fölülmúlva az első három szám színvonalát — önmagában is irodalmi életünk jótékony kiegyenlítődése irányába hatott volna. S ez igen nagy szó; nem véletlen, hogy hasonló ambíciójú folyóiratok megjelenésére a harmincas évek közepéig kellett várni — s közülük is egyedül a pécsi *Sorsunk* tudott végig vidéki s mégis színvonalas maradni. De, sajnos, nemcsak a történetírás, az irodalomtörténet sem ér sokat az utólagos föltevés-sel. A Magyar Jövendő nem lett az, aminek indult s ami esetleg lehetett volna. Sőt, a bukást törvényszerűnek kell tartanunk. A szombathelyi „szakadárrok” föllépésében egy nagy művelődéstörténeti tendencia: a széles körű ízlésbeli és irányzati konzervativizmus visszahúzó ereje mutatkozott meg. Föllépésük így művelődéstörténeti szimptóma. Az anyagi bukásban pedig a magyar irodalmi (és művelődési) élet finanszírozásának teljes korszerűtlensége, a szükségletekhez képest való óriási elmaradása nyilatkozott meg. Mindez annál fájdalmasabb, mert a szellemi tőke megvolt már a húszas évek elején is ahhoz, hogy

egy jó közepes irodalmi folyóirat vidéken jelenjen meg, s ezzel is csökkentse az ízlésbeli egyenlőtlenséget s biztosítsa a vidéki írók munkájának „műhelyét”. A folyóirat ugyanis nemcsak „megjelenési hely”, de a szellemi élet sajátos intézménye: *kristályosodási pontja is*, amely körül az egyes írók műhelyé szervezhetik önmagukat.

LENGYEL, ANDRÁS

La revue de Gyula Juhász, intitulée Magyar Jövendő

La revue lancée en 1922 à Szeged, intitulée *Magyar Jövendő* (Avenir Hongrois), bien qu'elle n'ait atteint que cinq numéros, était pourtant d'une grande importance, d'une part à cause de la personnalité de son rédacteur en chef Gyula Juhász, poète hongrois renommé, de l'autre part parce qu'on aurait voulu faire de cette revue un forum des écrivains de la province. L'auteur — à l'aide des sources manuscrites et des articles de journaux contemporains — s'occupe à fond des antécédents de la fondation de la revue, du début de la revue et analyse en détail le contenu des numéros parus. En guise de conclusion, il examine les causes de la cessation de l'Avenir Hongrois, et il souligne l'importance de cette revue de courte durée.